

Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi, dnr Ku2019/00550/KO

Förslaget till nationell biblioteksstrategi i relation till de nationella kulturpolitiska målen

Myndigheten för kulturanalys har regeringens uppdrag att, med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen, utvärdera och analysera effekter av i första hand statliga åtgärder på kulturområdet. Kulturanalys väljer därför att i sitt remissvar kommentera de delar av förslaget till nationell biblioteksstrategi som har särskild bäring på de nationella kulturpolitiska målen (prop. 2009/10:3, s. 26). Kulturanalys bedömning är att förslaget till nationell biblioteksstrategi ligger väl i linje med målen, i synnerhet de två första. Kulturanalys menar alltså att föreslagen strategi skulle bidra till att stärka förutsättningarna för kulturens oberoende och yttrandefrihet samt att den skulle stärka möjligheten för alla att kunna delta i kulturlivet, inte minst då folkbiblioteken utgör en bärande kulturinstitution som är representerad i landets samtliga kommuner. Föreslagen strategi ligger också väl i linje med det som Kulturanalys benämner kulturpolitikens främjandemål, i synnerhet dem som avser allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och att utveckla sina skapande förmågor, främjandet av ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas, samt att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Även om Kulturanalys ansvarsområde är avgränsat till kulturpolitik rymmer förstås biblioteksområdet verksamheter som sorterar under andra politikområden, inte minst utbildningspolitiken. Föreslagen strategi visar på den tydliga och viktiga koppling mellan kultur och utbildning som också kommer till uttryck i Kulturanalys egna rapporter om kulturvanor i relation till socioekonomiska faktorer (t.ex. Myndigheten för kulturanalys 2018, *Rummet av kultur- och medievanor i Sverige 2015*). Möjligheten att delta i kulturlivet avgörs i hög utsträckning av utbildningsbakgrund och ett breddat deltagande skulle därför gynnas genom ett närmare samarbete mellan kulturpolitik och utbildningspolitik. Kulturanalys ställer sig därför positivt till föreslagen strategi som synliggör och kopplar samman dessa områden inom ramen för en samlad strategi, vilket förstås även är i linje med gällande bibliotekslag (SFS 2013:801).

Förslaget till nationell biblioteksstrategi i relation till jämställdhet, tillgänglighet och mångfald på kulturområdet

Myndigheten för kulturanalys har även i uppdrag att bevaka utvecklingen gällande jämställdhet, tillgänglighet och mångfald. Utifrån detta uppdrag bedömer Kulturanalys det som positivt att den föreslagna strategin prioriterar behovet av att stärka förutsättningarna för i synnerhet ökad tillgänglighet och mångfald. De delar i

den föreslagna strategin som identifierar behovet av stärkta bibliotek för nationella minoriteter och urfolk samt stärkt mångspråkig biblioteksverksamhet utgör förslag på konkreta åtgärder som skulle främja en stärkt minoritetspolitik i linje med den regeringen förespråkar (jfr SFS 2018:1367; prop. 2017/18:199; skr. 2017/18:282).

Om tillgänglighet också tolkas i termer av tillgång till digitala resurser, ser Kulturanalys det som positivt att föreslagen strategi särskilt betonar att sådan tillgång ska omfatta alla och att biblioteken har en fortsatt viktig roll i att överbrygga existerande digitala klyftor. Dock anser Kulturanalys att det finns anledning att överväga huruvida det är digitalisering av ”det mesta som getts ut i Sverige” (s. 24) som bör prioriteras den kommande tioårsperioden, eller om frågan om vad som ska digitaliseras och hur bör avgöras först. I digitaliseringsfrågan vill Kulturanalys också betona vikten av att överväga eventuella samordningsvinster inom ABM-sektorn, inte minst då direktiven till den pågående arkivutredningen inrymmer såväl digitala processer som kulturarv (dir. 2017:106).

Nationellt ansvar för uppföljning och utvärdering

Kulturanalys ser en tydlig poäng i att en nationell bibliotekstrategi kan bidra till att samordna arbetet inom de delar som förenar olika bibliotekstyper oavsett om de innehållsligt sorterar under kulturpolitik eller utbildningspolitik och oavsett vem som är huvudman. En viktig del där samordningen kan förbättras gäller den fortsatta kunskapsutvecklingen, vilken bland annat innefattar forskningsförmedling, statistikproduktion, uppföljning och utvärdering. Kulturanalys är således positiv till ett förtydligt nationellt uppdrag avseende dessa frågor.

Oavsett om ett samlat och förtydligt uppdrag läggs på en nationell biblioteksmyndighet eller på annan myndighet, är det självklart att en sådan myndighet också ansvarar för att följa upp den egna verksamheten. Dock ifrågasätter Kulturanalys lämpligheten i att den genomförande myndigheten även får ansvar för att utvärdera och bedöma effekterna av den egna verksamheten, vilket antyds på s. 28 under rubriken ”Utvärdering och uppföljning” samt på s. 32 under rubriken ”Stärkt nationell biblioteksmyndighet”.

Öppen tillgång till offentligt finansierad forskning

Kulturanalys är mycket positiv till att föreslagen strategi prioriterar behovet av att undanröja hinder för öppen tillgång till offentligt finansierad forskning. Detta ligger väl i linje med regeringens senaste forskningsproposition ”Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft” (prop. 2016/17:50). Med utgångspunkt i EU-initiativ uppställer regeringen målet att öppen tillgång till forskningsresultat, vilket inbegriper såväl vetenskapliga publikationer som forskningsdata, ska åstadkommas så snart som möjligt och senast år 2026. Både Kungliga biblioteket och Vetenskapsrådet, liksom Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), har identifierat flera av de svårigheter en sådan ambition medför, inte minst mot bakgrund av existerande affärsmodeller inom vetenskaplig publicering. Trots dessa svårigheter är regeringens mål om öppen tillgång för alla en viktig ambition, inte minst från Kulturanalys perspektiv i egenskap av analysmyndighet.

Även om Kulturanalys inte bedriver forskning, bedrivs all verksamhet med vetenskapliga arbetsmetoder och forskningsresultat ska alltid beaktas. Därtill har Kulturanalys uppdraget att i så väl nationellt som internationellt perspektiv följa forskningen inom kulturområdet. Att forskningsresultat i vetenskapliga publikationer inte är mer lättillgängliga försvårar Kulturanalys arbete. Att en offentligt finansierad analysmyndighet inte på ett enkelt sätt kan ha kontinuerlig tillgång till offentligt finansierad forskning bidrar inte till att stärka Sverige som kunskapsnation. På längre sikt är också en förbättrad öppen tillgång till de data som genereras inom alla de offentliga verksamheter som bedriver forskning eller levererar data till forskningsändamål synnerligen viktig för att de resurser som staten avsätter för forskning, utvärdering och analys ska kunna användas på ett optimalt sätt.

Beslut i detta ärende har fattats av direktör Sverker Härd. Utredaren Jenny Johannisson har varit föredragande.

Sverker Härd
Myndighetschef

Jenny Johannisson
Utredare